

Sør-Rogaland tingrett

14.05.2025

Sak 24-186939MED-TSRO/TSDN

Anke over beslutninger om lukking av dørene og nektelse av innsyn i opptak

På vegne av pressen erklærer Norsk Presseforbund og Norsk Redaktørforening med dette anke over rettens beslutning av 9. mai 2025 om å nekte av innsyn i opptaket av vitneforklaringen til Eva Tone Ingebrigtsen, og ber om at det gis innsyn.

Vi mener at innsyn må gis, med hjemmel i straffeprosessloven § 23, i forskrift om opptak i retten §4, 1. ledd og EMK artikkel 10 nr. 1 og 2, da det foreligger «særlige grunner» til å gi innsyn og det vil være «forsvarlig», samt at en nektelse vil være uforholdsmessig og ikke nødvendig, og heller ikke konsistent med rettens eget resonnement knyttet til behovet for å skjerme opplysninger om innholdet i Eva Tone Ingebrigtsens vitnemål.

Vi vil presisere at vi ikke ber om utlevering av opptakene. Den mest nærliggende løsningen er etter vårt syn at innsyn gis ved at opptaket spilles av i retten.

Vi erklærer også anke over tingrettens forutgående beslutning om å lukke dørene, inntatt i rettsboka 28. april 2025, se pkt. 1 nedenfor. Vi mener det foreligger en aktuell rettslig interesse i å få avklart dette. Hvis lagmannsretten mener en slik interesse ikke foreligger, ber vi subsidiært om at den vurderer spørsmålet i forbindelse med vurderingen av om det skal gis innsyn i opptaket, se pkt. 2 og 3 nedenfor.

1. Om lukking av dører:

1. 1 Rettslig interesse:

For at lagmannsretten skal ta stilling til spørsmålet om lukkede dører må det foreligge aktuell rettslig interesse, jf. HR-2017-832-U.

I vår sak har forklaringen blitt avholdt. I LB-2020-71249 kom Borgarting lagmannsrett til at det ikke forelå en slik interesse lenger i en sak hvor forklaringen allerede var avholdt. Men denne saken skiller seg vesentlig fra vår, ved at det i vår sak finnes et opptak fra forklaringen som ble gitt mens pressen var på gangen. I tillegg har vår sak prinsipielle sider, som det er viktig at blir avklart. Det er også slik at spørsmålet antakelig vil komme opp igjen hvis det skulle bli en ankeforhandling i saken. Dette var tema i Borgarting lagmannsretts sak 19-089851SAK-BORG/04 (vedlagt, da den tilsynelatende ikke ligger på Lovdata). I kjennelsen heter det:

«Norsk Redaktørforening har vist til at spørsmålet har prinsipiell interesse og dermed vil ha betydning for kommende saker. Etter lagmannsrettens syn er ikke dette i seg selv tilstrekkelig. Domstolene skal avgjøre aktuelle rettslige tvister, ikke uttale seg om generelle rettslige spørsmål som kan ha betydning for fremtidige saker. Ved vurderingen av om det

foreligger en aktuell interesse kan det imidlertid – der spørsmålet fremstår som tvilsomt – ha betydning om saken fremstår som prinsipiell, se fra sivilprosessens område Rt-1997 1983.

Rettspraksis gir imidlertid eksempler på at rettslig interesse har vært akseptert i tilfeller «der det er en nærliggende mulighet for at behovet for rettsavklaring mellom partene vil aktualisere seg på nytt», se Rt-2006-460 med videre henvisninger. Disse sakene gjaldt sivile tvister, men prinsippet må gjelde tilsvarende også ved vurderingen etter straffeprosessloven § 377.»

Spørsmålet som ble behandlet i Rt-2006-460 var om NRK hadde rettslig interesse i å fremme kjæremål over et forbud mot å sende et TV-program fastsatt ved midlertidig forføyning, når programmet var sendt – til tross for forbudet. Høyesterett kom til at det forelå en rettslig interesse, fordi NRK blant hadde fremholdt at de hadde en uttalt prejudikatsinteresse i å få prøvet forbudets forhold til ytringsfriheten. Tilsvarende gjelder i vår sak.

Selv om forklaringen nå har blitt avholdt, er det av stor betydning for pressen å få avklart for framtidige saker om tingrettens avgjørelse om dette var i tråd med gjeldende rett og slik sett rettslig interesse i å få avklart spørsmålet.

En rettspraksis der vitner – og ikke minst tiltalte – som har fritak fra forklaringsplikt kan forhandle seg fram til lukking av dører i strid med det grunnlovsfestede offentlighetsprinsippet er svært uheldig og det er meget viktig for pressens del å få avklart dette. Sistnevnte poeng er utdypet noe senere i denne merknaden.

1.2 Om lukkingen av dørene:

Utgangspunktet i vår sak er en vitneforklaring, som i utgangspunktet skulle gå for åpen rett, jf. domstolloven § 124 og Grunnloven § 100 femte ledd.

Tingretten begrunnet lukkingen i domstolloven § 125 bokstav c, og at «særlige forhold gir grunn til å frykte for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning og at lukkede dører derfor er påkrevd».

Lovgiver har lagt til grunn at regelen må benyttes med «stor tilbakeholdenhet», og at lukking av dørene bare skal skje når det finnes påkrevd ut fra særlige forhold i den enkelte sak, og når det er «markert behov», jf. Ot.prp.nr.55 (1997–1998) s. 44-45. Tilsvarende er lagt til grunn av Høyesterett, jf. Rt-1997-1302 og HR-2019-568-A.

Eva Tone Ingebrigtsens begrunnelse for å ønske å forklare seg bak lukkede dører var imidlertid knyttet til § 125 bokstav b, og «privatlivets fred». Begrunnelsen er tilsvarende som den tiltalte Gjert Ingebrigtsen la til grunn i sin begjæring om lukkede dører, fremmet i forkant av hovedforhandlingen. Ingebrigtsen fikk som kjent ikke medhold i dette, verken i tingretten eller i lagmannsretten, etter anke.

Domstollovens § 125 bokstav c ble dermed, slik vi ser det, brukt som en brekkstang og et pressmiddel overfor retten: Hvis dørene ikke ble lukket, ville hun ikke forklare seg. Saken har klare likhetstrekk med en sak som ble behandlet av Høyesteretts kjæremålsutvalg (som det het den gang) i forbindelse med ankeforhandlingen i Nokas-saken (HR-2007-245-U). Moren til en av de tiltalte i saken nektet å forklare seg om det ikke ble referatforbud, og fikk

medhold i dette av flertallet i lagmannsretten. Dette ble omgjort av kjæremålsutvalget. I vurderingen av om det var hjemmel til et slik referatforbud heter det (avsnitt 15):

«(...) det er, som påpekt av de kjærende parter, store betenkeligheter ved å akseptere at det – som motytelse mot at en forklaring gis der det ikke er forklaringsplikt – skal kunne nedlegges referatforbud. Om det er situasjoner hvor et forbud med en slik begrunnelse er hjemlet i domstolloven § 129 annet ledd bokstav a, går utvalget ikke nærmere inn i. Iallfall i en sak som denne, med særlig tungtveiende hensyn for offentlighet og innsyn, kan utvalget ikke se at det kan aksepteres et referatforbud ut over det som følger av § 129 annet ledd bokstav b sammenholdt med § 125 første ledd bokstav b.»

Som det fremgår av kjæremålsutvalgets kjennelse: Selv for vitner som ikke har forklaringsplikt er det ikke anledning til å bruke bestemmelser som åpner for innskrenkninger av offentlighetsprinsippet som pressmiddel eller forhandlingskort. Referatforbudet ble opphevet av kjæremålsutvalget, selv om vitnet var i den tro at det forelå et uangripelig referatforbud. Slik må det også være: Retten til å nekte å avgi forklaring eksisterer fordi man av moralske årsaker ikke vil tvinge mennesker til å vitne mot nærstående, eventuelt inkriminere seg selv. Men det har aldri vært lovgivers intensjon å hjemle en rett til å sette vilkår for å avgi forklaring. Domstolene har derfor tradisjonelt vært svært tilbakeholdne med å lukke dørene helt, selv om fornærmede i alvorlige straffesaker har ønsket det. I LB-2017-62837 uttalte Borgarting lagmannsrett følgende i en sak som handlet om lukking av dører i forbindelse med en voldtektssak.

«En praksis som innebærer at allmennheten sjelden eller tilnærmet aldri får utøvet sin grunnlovfestede rett til å følge forhandlingene i rettsmøter i voldtektssaker, vil være svært uheldig ut fra de hensynene prinsippet om offentlighet i rettspleien skal ivareta.

Ut fra de samme hensyn vil en praksis som innebærer at allmennheten kun unntaksvis hører fornærmedes forklaring i voldtektssaker, være tilsvarende uheldig. Selv om lagmannsretten er enig i tingrettens uttalelser om at det er viktig at fornærmede i straffesaker opplever at de blir godt ivaretatt av rettsvesenet, slår derfor de hensyn som ligger til grunn for hovedregelen om offentlighet i rettspleien her igjennom.»

Det ovennevnte må leses i sammenheng med at vilkårene for å benytte § 125 bokstav c er ment å være svært strenge. I Karnovs lovkommentar til bestemmelsen er det sammenfattet slik av Tron Løkken Sundet:

“Vilkårene for unntak er formulert strengt, jf. Ot.prp. nr. 55 (1997–98) s. 44–45. Departementet bemerket at det under etterforskningen og under bevisopptak til bruk for hovedforhandlingen i straffesaker ikke sjelden kan foreligge slike særlige forhold som kan gi grunn til å holde rettsmøter for lukkede dører.

Ved rettsmøter om varetektsfengsling, særlig i etterforskningens startfase vil for eksempel hensynet til oppklaring av den aktuelle straffesaken etter forholdene lett kunne begrunne at rettsmøtet holdes for lukkede dører. For andre sakstyper vil vilkårene for lukking av dørene etter bokstav c sjeldnere være til stede.”

Disse vilkårene var i vår sak ikke oppfylt. Dørene ble, etter vårt syn, lukket på sviktende grunnlag. Dette må ses i lys av at forklaringen har stor allmenn interesse. Dette er utdypet nedenfor knyttet til spørsmålet om innsyn i opptakene, men vurderingstemaet er det samme.

2. Om innsyn i opptak av forklaring etter forskriften:

2.1 Det rettslige utgangspunktet:

Innsynskravet ble fremmet med hjemmel i straffeprosessloven § 23, forskrift om opptak i retten § 4 første ledd og EMK artikkel 10. Allmennheten har ikke et rettskrav på innsyn etter forskriften, men det kan gis etter denne «dersom det foreligger særlige grunner og det ellers er forsvarlig», jf. § 4 annet ledd annet punktum. Det kan foreligge rettskrav etter EMK artikkel 10, og dette behandles i pkt. 3.

Retten har i dette tilfellet uansett anledning til å praktisere meroffentlighet.

Vi mener domstolens vurdering av innsynskravet er mangelfull og tatt med feil utgangspunkt.

Tingrettens konkrete vurdering tar utgangspunkt i at spørsmålet som vurderes er innsyn i et dokument i en verserende straffesak, og at terskelen for å gi dette skal være høy, i likhet med spørsmål om innsyn i opptak generelt. Vi mener det er lite treffende å sammenlikne problemstillingen i vår sak med innsyn straffesaksdokumenter generelt, slik tingretten har gjort.

2.2 Om «særlige grunner»:

Det som var og er en forklaring som skulle ha gått for åpne dører er nå formelt sett dermed et av sakens dokumenter. Det formelle utgangspunktet er da at terskelen for at det skal gis innsyn er høy, slik tingretten redegjør for. Men det må være en viss harmoni mellom de to regelsettene knyttet til henholdsvis spørsmålet om åpne/lukkede dører under et vitneavhør og spørsmålet om etterfølgende innsyn i opptak av det samme vitneavhøret. Grunnspørsmålet som må behandles - om pressen skal få se og høre forklaringen - er den samme, uansett om en vurderer om dørene kan lukkes eller om innsyn skal gis i ettertid. Det må da ses hen til de bakenforliggende begrunnelsene for innsynsretten og kravene til åpenhet, og vurdere dem konkret basert på relevant rettspraksis. I en slik vurdering må det også tas hensyn til at terskelen for at det i praksis gis innsyn i straffesaksdokumenter til pressen har blitt vesentlig lavere de senere årene, basert på rettspraksis fra Høyesterett og EMD (utdypet avslutningsvis).

Tingretten viser videre til Prop 63 L (2017-2018) kapittel 6.2.4, og forutsetningene der for når det foreligger «særlige grunner». Der heter det, blant annet:

«Selv om rettergangen er offentlig, er det etter departementets syn ingen automatikk i at allmennheten også skal ha rett til innsyn i opptakene. Allmennhetens rett til innsyn er ivaretatt nettopp ved at rettsmøter er offentlige, og at den enkelte, herunder pressen, har tilgang til norske rettssaler. Spørsmålet om innsyn i opptak, blir et spørsmål om noe mer.»

Lovgiver viser altså til at det i denne sammenhengen er innsyn som er «noe mer» i tillegg til muligheten pressen og allmennheten har hatt til å følge et offentlig rettsmøte. I vår sak er situasjonen, som kjent, helt motsatt: Vitneforklaringen gikk for lukkede dører, pressen og

allmennheten har ikke hatt noen mulighet til innsyn gjennom å være fysisk til stede under vitneavhøret. Det er ikke snakk om en vurdering av «noe mer», som tilgang til opptak for støtte til notater eller faktakontroll, men om det skal gis innsyn i det hele tatt. At pressen ble nektet adgang til forklaringen, etter vårt syn på sviktende grunnlag, er hovedårsaken til at det foreligger «særlige grunner», sammen med den store offentlige og allmenne interessen i forklaringen.

Tingretten viser videre til at terskelen for å gi innsyn i opptak fra forklaringer som har gått for lukkede dører generelt vil være høy. Dette er et riktig utgangspunkt hvis dørene har blitt lukket av hensyn til privatlivets fred, jf. dl. § 125 første ledd bokstav b), men det har liten relevans i vår sak, når dørene, etter vårt syn, er lukket på feilaktig grunnlag. Igjen må utgangspunktet her være motsatt: De særlige grunnene som tilsier at det må gis innsyn er knyttet direkte til beslutningen om å lukke dørene. At dørene ble lukket taler i vår sak for at det gis innsyn, ikke at det nektes, da de særlige grunnene i vår sak er direkte knyttet til denne beslutningen.

Ved vurderingen av om det foreligger «særlige grunner» må det også legges vekt på at det er stor offentlig og allmenn interesse i saken i seg selv, og forklaringen til vitnet spesielt. Dette tar ikke tingretten fullt ut hensyn til, ved at den legger noe vekt på forsvarers bemerkning om påstått manglende offentlig interesse. Tingretten har tidligere avvist dette, blant annet når det er gitt tillatelse til at det tas opptak for kringkasting av deler av saken.

Det må også presiseres fra vår side at både saken i seg selv, og sakstypen generelt, har stor offentlig og allmenn interesse. Vi vil vise til debattinnlegg fra Inga Marte Thorkildsen, politisk rådgiver i Stine Sofies Stiftelse og tidligere barne-, familie-, likestillings- og inkluderingsminister publisert i [Nettavisen 29. mars i år](#)¹, hvor det blant annet heter: «At Ingebrigtsen-søsknene våger å snakke høyt om sine opplevelser med hele verden som tilskuere, kan hjelpe mange».

Videre heter det:

«For få år siden, fikk vi en undersøkelse fra Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress (NKVTS) som viste at nesten 20 prosent av barn i Norge mellom 12–16 år oppgir at de har vært utsatt for psykisk vold fra sine foreldre (UEVO-undersøkelsen).

De hadde opplevd at foreldre gjentatte ganger hadde truet dem, latterliggjort dem, utsatt dem for frykt og hets. Mange hadde opplevd at foreldre hadde utsatt hverandre for vold, og noen hadde opplevd at foreldre truet med å reise fra dem.

Ingebrigtsen-saken gir oss en gylden mulighet til å ta noen viktige samtaler om hva det vil si å være et barn, prisgitt de voksne rundt. Det gjelder uansett hvordan utfallet av saken blir, uansett om Gjert blir frikjent.»

¹ <https://www.nettavisen.no/norsk-debatt/ingebrigtsen-saken-gir-oss-en-gylden-mulighet/o/5-95-2360790>

[NRK](#)² har også omtalt at det har vært stor pågang til hjelpetelefonene til Vold- og overgrepslinjen og Alarmtelefonen for barn og unge under sakens gang. At aktor har lagt ned en påstand om fengselsstraff på to og et halvt års fengsel underbygger alvoret i saken.

Det må også legges vekt på at de fornærmede i saken selv har forklart seg om dypt personlige detaljer for åpen rett. Deres bistandsadvokat Mette Yvonne Larsen ga i retten uttrykk for at de ønsker at morens forklaring også skal bli kjent. Det er vanskelig å forstå at hensynet til hva deres mor er komfortabel med, skal veie tyngre enn ønsket fra de fornærmede selv.

Oppsummert mener vi det er klart at det foreligger «særlige grunner».

2.3 Om forsvarlighet:

For at innsyn skal gis i opptaket må dette være «forsvarlig».

Departementet har lagt følgende til grunn (PRE-2018-09-28-1470, merknad til § 4):

«Ved vurderingen av om det bør gis innsyn, bør det ses hen til hvem som ber om innsyn, hvilken sakstype det gjelder, hva opptaket inneholder og hva det søkes brukt til. Personvern hensyn vil være sentrale i forsvarlighetsvurderingen».

I vår sak har tingretten har i sine beslutninger og tidligere kjennelser i saken gitt uttrykk for at det ikke foreligger forhold som gjør det aktuelt å lukke dørene med hjemmel i § 125 første ledd bokstav b) - hensynet til privatlivets fred. Dette understrekes av at partene ikke er pålagt taushet om forklaringen. I tingrettens beslutning heter det:

«Slik retten ser det er imidlertid ikke forklaringen undergitt taushetsplikt. Ved rettens kjennelse ble kun bestemt at forklaringen skulle avgis for «lukkede dører», jf domstolloven §125, 1. ledd. Det ble ikke avsagt kjennelse om forbud mot offentlig gjengivelse etter domstolloven §129, 2. ledd, og under henvisning til begrunnelsen for å lukke dørene og forklaringens innhold synes det ikke å foreligge hensyn som skulle tilsi at adgangen til å referere fra forklaringen er begrenset. Retten legger derfor til grunn at pressen for det første vil kunne få tilgang til de vesentlige elementer i forklaringen ved å følge prosedyrene. Videre kan pressen tilegne seg informasjon fra partene og også videreformidle denne informasjon, jf Kolsrud: Dørene lukkes (2002) s. 49.»

Tingretten legger altså til grunn at innholdet i forklaringen ikke var sensitivt, og at partene og alle som var til stede, fritt kan gjengi dette og at dette er forsvarlig. Tingretten beskriver i sin beslutning at opplysningene som kom fram ikke var spesielt sensitive, ved at det ikke foreligger taushetsplikt for partene og at det ikke er forbudt å gjengi informasjonen. Dette taler med styrke for at det er forsvarlig at det også gis innsyn til pressen.

Tingrettens avsluttende bemerkning i ovennevnte avsnitt er på prinsipielt grunnlag samtidig svært problematisk. Det tingretten viser til her er kjernen i årsaken til at pressen i flere år har arbeidet for sterkere formelle innsynsmuligheter i straffesaker. Det domstolen i praksis gjør her er å henvise pressen til å jakte på det som folkelig blir omtalt som «lekkasjer». Det er

² <https://www.nrk.no/rogaland/rekordpagang-hos-hjelpelinje-under-rettssaken-mot-gjert-ingebrihtsen-1.17378475>

ikke snakk om «lekkasjer» av taushetsbelagt materiale, slik domstolen redegjør for, men dette gjør at sakens parter som ønsker å gi ut den aktuelle informasjon får muligheten til å styre informasjonsstrømmen - både hva som gis ut og til hvem. Når retten legger slike rammer til grunn for hva som kan formidles og ikke formidles fra lukket rett, overlater man det samtidig til tilfeldighetene hva allmennheten kan få av informasjon. Det er – i et rettssikkerhetsperspektiv – ikke betryggende.

En slik situasjon innbyr til det vi tidligere - knyttet til forslag om å i større grad lovfeste innsynsrett i dokumenter og opplysninger fra straffesaker for pressen - har omtalt som «informasjonskorupsjon». Det er et fenomen hvor det ikke er snakk om regulær «korupsjon», men hvor journalister blir avhengig av kilder som har informasjon fra «innsiden», som de er avhengige av for å kunne få ut informasjon. Slik kildekontakt er lovlig, og noen ganger helt nødvendig. På overordnet og prinsipielt plan vil vi derfor slå fast: Det innbyr til situasjoner hvor det kan være vanskelig for journalister å være uavhengig av kildene. Hvis de er for kritiske eller gjengir informasjon som er i strid med den aktuelle kildens interesse, risikerer de dårligere muligheter til å få informasjon senere. Dette fenomenet er beskrevet godt i blant annet [Fædrelandsvennens rapport](#) om deres arbeid med Baneheia-saken (s. 52)³.

Løsningen for å få bukt med dette er å gi ut den samme informasjonen på like vilkår til alle når dette - som i vår sak - er forsvarlig. Det er mer forsvarlig å gi ut et opptak på like premisser til alle mediene som dekker saken, enn å innby til den løsningen som domstolen foreskriver.

Bistandsadvokat Mette Yvonne Larsen har 12. mai sagt noe om hovedpunktene i forklaringen til blant annet NRK og Aftenposten, i tråd med tingrettens klargjøring om at hun står fritt til å gjøre det. At deler av forklaringen nå er kjent, taler for at det er forsvarlig å også gi innsyn i den, slik at det blir mulig for pressen og offentligheten å bli kjent med og vurdere nyansene i forklaringen. Det er uheldig at forklaringen bare blir kjent «stykkevis og delt».

Kjetil Kolsrud, redaktør i Rett24, og som siteres i tingrettens kjennelse, har [i en kommentarartikkel oppsummert](#) hvorfor det er uheldig⁴:

«Å referere en tredjepersons gjengivelse gir imidlertid ikke samme presisjonsnivå som å høre forklaringen fra første hånd. Så det er forståelig at journalistene ikke uten videre slår seg til ro med denne muligheten.»

Personvern hensynene i saken tilsier derfor ikke at innsyn kan nektes fordi det vil være «uforsvarlig».

Tingretten legger i sin beslutning vekt på at vitnet forklarte seg under en forutsetning om at det ikke ville bidra til ytterligere eksponering av familien, og at hun i praksis har forklart seg under bristende forutsetninger hvis det gis innsyn. Vi anfører at det reelt sett ikke er

³ https://fvnmm-editorial-uploads.s3.amazonaws.com/Rapporten_om_Baneheia-dekningen_FVN_11_april_2023.pdf

⁴ <https://rett24.no/articles/er-retten-til-a-nekte-forklaring-et-legitimt-prosessuelt-forhandlingskort>

bristende eller beskyttelsesverdige forutsetninger i saken, og at denne i så fall er brutt allerede ved at det er mulig for partene å gjengi fritt fra forklaringen.

Det er videre velkjent at det tas opptak av saken. Kunnskap om at det foreligger mulighet til å be om innsyn er også lett tilgjengelig, da det følger av formell lov og forskrift. Når et vitne tilsynelatende har satt seg inn i vilkårene for å kunne forklare seg for lukket rett etter dl. § 125, er det ikke upåregnelig at vitnet også har forutsetninger til å sette seg inn i dette.

Videre er det slik at hvis det skulle bli aktuelt med en ankesak, taler alt for at det vil være relevant å høre det aktuelle vitnet også i den forbindelse. Hvis hun ikke vil forklare seg, vil retten da kunne spille av opptakene fra tingretten. I et slikt tilfelle vil det, etter vårt syn, ikke foreligge noen hjemmel til å gjøre en slik avspilling bak lukkede dører, da vilkårene for å lukke dørene etter verken dl. § 125 første ledd bokstav b) eller c) vil foreligge. Vitnet kan derfor ikke kunne ha noen forventning om at forklaringen vil forbli «hemmelig».

Tingretten legger videre noe vekt på konsekvensene for kommende saker. I tingrettens beslutning heter:

«Innsyn i opptaket vil kunne lede til at senere vitner i samme situasjon enten ikke vil forklare seg i det hele tatt grunnet manglende tillit til muligheten for å gjøre det uten fare for senere offentliggjøring, eller stille vilkår knyttet til opptak for å ville forklare seg. Manglende forklaring fra vitnet i foreliggende sak ville vært en klar ulempe for sakens opplysning, og en tilsvarende situasjon kan oppstå i fremtidige saker.»

Det må her legges vekt på at vår sak er spesiell. Det er sjelden saker med tiltaler om familievold dekkes på samme måte som i denne saken - primært fordi pressen normalt ikke identifiserer de involverte, først og fremst for å ta hensyn til de fornærmede i saken. Det er sjelden aktuelt for pressen å referere med identifiserende opplysninger fra forklaringer fra ektefeller til tiltalte i familievoldsaken. Vår sak er annerledes, blant annet fordi de fornærmede har ønsket åpenhet, og på grunn av den offentlige interessen ellers i saken.

Men beslutningen vil kunne få konsekvenser hvis den står seg. Hvis en aksepterer at vitner som ikke har forklaringsplikt får lov til å presse domstolen til innskrenkninger i offentligheten som normalt sett ikke følger av lov, er det fare for å etablere en praksis som undergraver det grunnlovsfestede offentlighetsprinsippet. Det vil være langt mer alvorlig.

Eva Tone Ingebrigtsen er ikke det første vitnet i en norsk domstol som synes det er ubehagelig å vitne med et stort presseoppbud til stede, og hun er heller ikke alene om å ønske et sterkere vern av sitt privatliv enn det en offentlig hovedforhandling innebærer. Men det er en uholdbar situasjon om vitner som er i en lignende situasjon som henne, gis anledning til å kaste pressen på gangen med det forhandlingskortet at de ellers ikke ønsker å forklare seg.

Kolsrud kommenterer også dette i ovennevnte kommentarartikkel:

«Tingretten har åpenbart rett i at manglende forklaring ofte vil være et problem for sakens opplysning. Man kunne imidlertid argumentert med at dette er en prosessuell pris lovgiver har vært villig til å betale, all den tid man faktisk er gitt rett til å nekte forklaring om

nærstående. Tiltalte har også rett til å nekte å forklare seg. Skal enhver tiltalt kunne kreve lukkede dører også, ettersom hans forklaring åpenbart alltid vil være svært viktig for sakens opplysning?»

Ved vurderingen av om innsyn vil være «forsvarlig» må det også legges avgjørende vekt på at bistandsadvokaten og påtalemyndigheten har støttet at det gis innsyn. Eventuelle legitime hensyn til vitnets personvern eller trygghet kan videre ivaretas gjennom mindre inngripende tiltak, som referatforbud for enkelte opplysninger, for eksempel om vitnets helse eller mindreårige. Innsyn kan gis under gitte vilkår, jf. forskriftens § 4 tredje ledd.

3. Krav om innsyn etter EMK artikkel 10:

Som nevnt innledningsvis mener vi det er slik at reglene i straffeprosessloven og forskriften om opptak i dette tilfellet må harmoneres med domstollovens bestemmelser og rettspraksis om innsyn i straffesaksdokumenter for øvrig.

I den konkrete vurderingen, både av om dørene skal lukkes og om innsyn skal gis, må det legges avgjørende vekt på at offentlighetsprinsippet er et bærende rettssikkerhetsprinsipp, og at pressen har en sentral rolle som offentlighetens kontrollør. EMK artikkel 10 og praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) understreker statens positive forpliktelse til å legge til rette for innsyn og åpenhet, særlig i saker av stor offentlig interesse.

Rettsmøter skal som hovedregel være offentlige, jf. Grunnloven § 95, § 100 femte ledd, EMK artikkel 6 nr. 1 og domstolloven § 124 første ledd. Offentligheten sikrer kontroll med og mulighet for kritikk av rettergangen og er avgjørende for allmennhetens og partenes tillit til domstolene. Dette er nødvendig for å sikre offentlig kontroll, rettssikkerhet og tillit til domstolens myndighetsutøvelse, i samsvar med Grunnloven, EMK og norsk rettspraksis.

Domstolloven § 125 oppstiller uttømmende vilkår for når dørene kan lukkes. Det følger av rettspraksis at dørene ikke skal lukkes fullstendig dersom de hensyn som kan begrunne lukking, kan ivaretas på annen måte, jf. HR-2019-568-A og HR-2021-526-A. Etter domstolloven § 127 kan utenforstående, herunder pressen, gis adgang til rettsforhandlinger bak lukkede dører dersom det foreligger særlige grunner, noe som klart foreligger i en sak med så stor allmenn interesse som denne.

Et av hovedformålene med offentlighetsprinsippet er at det skal sikre offentlig kontroll med og mulighet for kritikk av rettergangen og det offentliges myndighetsutøvelse. Borgarting lagmannsrett oppsummerte det slik i LB-2016-204654, en sak som omfattet vitneførsel informantvirksomhet:

«Det sentrale formålet bak prinsippet om offentlighet er å bidra til økt rettssikkerhet gjennom offentlig kontroll med og mulighet for kritikk av rettergangen. Også allmennhetens og partenes tillit til domstolene og rettergangen står sentralt».

Pressens kontrollfunksjon, og myndighetenes positive forpliktelser etter EMK artikkel 10 i den sammenheng, har også blitt forsterket i nyere praksis fra EMD, først og fremst gjennom EMDs storkammerdom av 8. november 2016, Magyar Helsinki Bizottsag mot Ungarn (18030/11), som stadfester at det kan oppstå en rett til innsyn når gitte fire vilkår er oppfylt:

- * Formålet med innsynskravet – innsyn må være nødvendig for å kunne utøve ytringsfriheten.
- * Opplysningenes karakter – informasjonen må være av offentlig interesse.
- * Rollen til den som krever innsyn – vedkommende må være en «offentlig vakthund».
- * Foreliggende og tilgjengelig informasjon – informasjonen må være lett tilgjengelig for myndighetene.

Alle disse vilkårene er etter vårt syn oppfylt i vår sak. Det er viktig for pressen å kunne overvære vitnemålet for å kunne oppfylle sin funksjon i denne saken.

Pressen har etter vårt syn derfor et legitimt krav på tilgang etter EMK artikkel 10 nr. 1. Et inngrep i denne retten må være i tråd med EMK artikkel 10 nr. 2. Det relevante vilkåret i vår sak er at avslaget må være «nødvendig i et demokratisk samfunn». Dette innebærer et krav om proporsjonalitet, jf. I HR-2021-526-A (avsnitt 66-67). Et totalt avslag på innsyn i den aktuelle forklaringen er etter vårt syn et uforholdsmessig inngrep i pressens rett til å motta informasjon i denne saken. Dette underbygges av at både påtalemyndigheten og bistandsadvokatene i saken har støttet at det gis innsyn.

Pressens mulighet til å overvære og referere fra rettssaken er avgjørende for å sikre en informert offentlighet og tillit til rettspleien. Når pressen ikke fikk være til stede, selv om det forelå «særlige grunner», jf. § 127, må dette repareres ved at det gis innsyn i lydopptaket.

Eventuelle legitime hensyn til vitnets personvern eller trygghet kan ivaretas gjennom mindre inngripende tiltak, som referatforbud for enkelte opplysninger. Forsvarlighetskravet kan oppfylles ved at innsyn gis under gitte nevnte vilkår og for eksempel ved avspilling i retten under lukkede dører, men med pressen til stede.

Vilkårene for gjennomføring av innsyn er regulert i forskrift om opptak i retten, § 4 tredje ledd, hvor det heter: «*Innsyn gjennomføres i domstolen eller ved utlån. Utlån av opptak til partene, den som har fått sin forklaring tatt opp, eller den som har fått innsyn etter annet ledd annet punktum, kan begrenses til å omfatte lydopptak. Retten kan sette vilkår for utlån.*»

4. Referatforbud

Overfor tingretten la vitnets advokat Brynjar Meling ned en subsidiær påstand om at det ilegges et totalt referatforbud i opptakene hvis pressen får innsyn. Vi vil for ordens skyld bemerke at det ikke foreligger forhold som tilsier at det kan gis et totalt referatforbud knyttet til forklaringen.

Vi mener et slikt totalt referatforbud vil være uforholdsmessig. Hvis det skal ilegges referatforbud, mener vi det kun kan gjelde de deler av forklaringen som omfatter ukjente personlige forhold på vitnets egen side, som for eksempel vitnes egen helse. Tingretten har tidligere kommet til at det ikke er grunnlag for lukkede dører for personlige forhold og privatlivets fred for de fornærmede og tiltalte.

5. Påstand:

Tingrettens beslutning om lukking av dører 28. april oppheves.

Det gis innsyn i opptaket av den aktuelle forklaringen.

Sindre Granly Meldalen, jurist i Norsk Presseforbund

Arne Jensen, seniorrådgiver i Norsk Redaktørforening